

Brüssel, 2.9.2016
COM(2016) 522 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Liidu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse 2015. aasta aruanne

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Liidu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse 2015. aasta aruanne

1. TEADUSUURINGUTE JA TEHNOLOOGIAARENDUSE AASTAARUANDE TAUST

Euroopa Liidu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse aastaaruanne koostatakse vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 190. Aruande eesmärk on anda sisutihe – pretendeerimata ammendavusele – ülevaade aruandeaasta jooksul võetud põhimeetmetest.

2. 2015. AASTA LAIEM POLIITILINE TAUST

2015. aasta oli Jean-Claude Junckeri komisjoni esimene aasta. Ametisse astudes ütles president Juncker, et see saab olema Euroopa uus algus, ning tutvustas oma tegevuskava töökohtade loomiseks ning majanduskasvu, õigluse ja demokraatlike muutuste tagamiseks, milles keskendutakse kümnele poliitilisele eelisvaldkonnale – peamistele probleemidele, millega seisavad silmitsi nii majandus kui ka ühiskond. Selle tegevuskavaga määrati uue poliitilise lähenemisviisi suundumus, pöörates tähelepanu olulistele küsimustele, mille puhul kodanikud ootasid Euroopalt olukorra muutmist¹ ning kus teadusuuringud ja innovatsioon peaksid mängima põhirolli.

Aasta jooksul aset leidnud määrava tähtsusega sündmused – alates Euroopa majanduse oodatust aeglasemast taastumisest kuni Euroopa välispiiridele avalduva rändesurveni – on suurendanud vajadust hoida põhitähelepanu neil valdkondadel.

Tegelikult tagasihoidlik majanduse taastumine euroalas ja ELis tervikuna jätkus 2015. aastal ja seda kolmandat aastat järjest. Majanduskasvule aitasid olulisel määral kaasa ajutised tegurid, sealhulgas naftahinna langus, paindlik rahapoliitika ja euro suhteliselt nõrk välisväärtus. Kuigi majanduse taastumine oli pidev ja leidis aset kõigis liikmesriikides, oli see siiski aeglane ja ebaühtlane, nõudes 2016. aastal otsustavate meetmete võtmist investeringute ja struktuurireformide kujul.

Võeti kasutusele praegugi toimiv 315 miljardit eurot hõlmav komisjoni Euroopa investeerimiskava ja loodi Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond (EFSI). Fond on tegev ja pakub kvaliteetinvesteeringuid Euroopa majanduse täiendavaks ergutamiseks, sealhulgas teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas ning uuenduslikele VKEdele ja väikestele keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatele.

Komisjoni uuele parema õigusloome tegevuskavale toetudes esitati samal ajal aasta läbi ettepanekuid, mille alusel nähti ette energialiidu, digitaalse ühtse turu, Euroopa rände tegevuskava, äriühingute õiglase ja tõhusa maksustamise tegevuskava ning uue kaubandusstrateegia alustalad. Vähem olulised ei ole ka ettepanekud majandus- ja rahaliidu süvendamiseks ja tugevdamiseks.

Viie presidendi aruanne sisaldas ambitsioonikat ja samas pragmaatilist majandus- ja rahaliidu süvendamise tegevuskava, millega kaasnesid mitmed seadusandlikud meetmed.

Pagulaskriis – üks kõige kiireloomulisemaid probleeme, millega Euroopa praegu silmitsi seisab – nõudis Euroopa Liidult otsusekindlat ja konkreetset tegutsemist ning pidevalt tehti tööd selle nimel, et leida pagulaste ja rändega seotud küsimusele kooskõlastatud lahendus Euroopa tasandil.

Samuti on EL koondanud märkimisväärsed poliitilised, rahalised ja teadusvaldkonna ressursid, et abistada Ebola viirushaigusest mõjutatud inimesi ning seda haigust ohjata,

¹ http://ec.europa.eu/priorities/state-union-2015_en.

kontrollida ja ravida ning sellest lõpuks jagu saada. ELi rahaline kogupanus selle epideemiaga võitlemiseks on üle 1,2 miljardi euro. See hõlmab nii liikmesriikide kui ka Euroopa Komisjoni võimaldatud rahastamist.

2015. aasta detsembris võtsid Pariisi kliimamuutuste konverentsil (COP21) 195 riiki vastu esimese õiguslikult siduva globaalse kliimakokkuleppe. Eeldatavasti 2020. aastal jõustuv kokkulepe sisaldab ülemaailmset tegevuskava, mis peaks aitama maailmal saada järje peale tegevusega, mille abil vältida ohtlikku kliimamuutust, hoides globaalse soojenemise kindlalt alla 2 °C. Juhtroll kuulus ELile ning Euroopa Komisjon kuulutas välja energialiidu uue teadusuuringute, innovatsiooni ja konkurentsivõime strateegia, et ergutada teadusuuringuid ja innovatsiooni ülemaailmsete kliimaeesmärkide saavutamiseks.

3. POLIITIKARAAMISTIK

Avatud innovatsiooni ökosüsteemi loomine ja toetamine aitab kaasa dünaamilisele teadmiste levitamisele ning nende teadmiste avaldumisele sotsiaal-majandusliku väärtusena. Kõnealuse aruandeaasta jooksul pandi alus üleeuroopaliste riskikapitali fondifondide loomist käsitlevale algatusele, mis peaks käivituma 2016. aastal, kuulutati välja Euroopa kvaliteedimärgise kava,² ning taasalustati arutelusid Euroopa Innovatsiooni Nõukogu loomise üle. Komisjon lõi uue teadusliku nõuandva mehhanismi (SAM),³ et Euroopa juhtivate ekspertide paljurahvuselist rühma oleks võimalik kutsuda ELi poliitikakujundajatele sõltumatut teadusalast nõu andma.

2015. aasta mais avaldatud uue parema õigusloome tegevuskava⁴ raames on alustatud tööd eesmärgiga hinnata kehtivate või kavandatud ELi eeskirjade mõju innovatsioonile, et maksimeerida toetust sellele (InnovREFIT)⁵. Teise lähenemisviisina kavatakse algatuse InnovREFIT raames uurida nn innovatsioonileppeid⁶. Nende abil soovitakse tegeleda novaatorite tuvastatud õiguslase ebakindlusega, mis võib takistada innovatsiooni kehtivas õigusraamistikus. Esimese sammuna on 2016. aastaks ette nähtud ringmajanduse katsemeede, et aidata regulatiivsete takistustega silmitsi seisvatel novaatoritel sõlmida kokkulepped sidusrühmade ja avaliku sektori asutustega⁷.

Avatud teaduse põhimõte tähendab jätkuvat üleminekut seoses teadusuuringutega, teadlastevahelise koostööga, teadmiste jagamise ja teadustöö korraldamisega. Avatud teaduse on muutnud võimalikuks digitehnoloogiad ning sellele annab hoogu andmete tohutu kasv, teaduskogukonna üleilmastumine ja suurenemine, sealhulgas uute osalejate lisandumine (nt kodanike teadusalgatused). Lühiajalises perspektiivis võib avatud teaduse põhimõte pakkuda suuremat läbipaistvust, avatust, kaasatust ja võrgustikusisest koostööd. Pikas perspektiivis võib avatud teaduse põhimõte muuta teadustegevuse tõhusamaks ja usaldusväärsemaks ning reageerimisvõimelisemaks tänapäeva suurtele probleemidele ning samuti edendada koosloomist ja avatud innovatsiooni. Sellega luuakse ka teadusuuringute usaldusväärsus, mis on kvaliteetsete teadusuuringute alus, nagu on kirjas nõukogu 1. detsembri 2015. aasta järeldustes⁸. Ühe konkreetse järelmeetmena ajakohastati Horisont 2020 toetuslepingu näidist, et tuua esile teadusuuringute usaldusväärsus. Prioriteediks sai

² <https://ec.europa.eu/research/regions/index.cfm?pg=soe>.

³ <https://ec.europa.eu/research/sam/index.cfm>.

⁴ „Parem õigusloome paremate tulemuste saavutamiseks – ELi tegevuskava“, COM(2015) 215 final.

⁵ 15. detsembri 2015. aasta komisjoni talituste töödokument „Better regulations for innovation-driven investment at EU level“ (Parem õigusloome innovaatiliste investeeringute jaoks ELi tasandil), SWD(2015) 298“.

⁶ <https://ec.europa.eu/research/innovation-deals/index.cfm>.

⁷ http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/circular-economy/docs/communication-action-plan-for-circular-economy_en.pdf.

⁸ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14853-2015-INIT/et/pdf>

teadusuuringute usaldusväarsuse algatuse väljatöötamine. Olulisel määral jõuti edasi ka aruteludega, mis käsitlesid avatud juurdepääsu teadusuuringute tulemustele ja nende aluseks olevatele andmetele ning samuti Euroopa teaduspilve arendamist.

2015. aastal tugevdas komisjon teadusuuringute ja innovatsiooni alast rahvusvahelist koostööd riiklike ja piirkondlike partneritega, lähtudes ühistest huvidest ja vastastikusest kasust. Maailmale avatuse põhimõte aitab veelgi edendada Euroopa tugevaid külgi, et muuta Euroopa tugevamaks globaalseks osalejaks ning tõsta Euroopa teadusuuringute taset ja Euroopa äriühingute konkurentsivõimet ning tõhusamalt toime tulla ühiskondlike väljakutsetega. Komisjon keskendus jätkuvalt sünergia suurendamisele välispoliitikaga ning programmi „Horisont 2020“ meetmete kooskõlastamisele teiste vahenditega, sealhulgas ka nendega, mis võetakse koos ELi liikmesriikidega eelkõige SFICi⁹ kaudu. Tugevdatud on suhteid selliste rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu UNESCO ning käivitatud algatused, aitamaks kaasa Euroopa rände tegevuskava käsitlevas teatises seatud üldiste eesmärkide saavutamisele.

Maa Jälgimise Grupi asutajaliikmena on komisjon liitunud aastaid 2015–2025 hõlmava Maa jälgimise süsteemide süsteemi rakendamiskavaga, mille alusel antakse poliitikakujundajatele, teadlastele ja novaatoritele avatud juurdepääs Maa jälgimise andmetele maailma mis tahes punktist. Atlandi ookeani alaste teadusuuringute liit käivitas oma esimese transatlantilise kaardistamise. EL toetas Jordaania asuvat teadusuuringute ja tehnoloogia keskust SESAME, kus kasutatakse teadusuuringuid rahukultuuri edendamiseks, ning teaduse ja tehnika alaste teadmiste omandamist Lähis-Idas laiemalt.

Euroopa Komisjon käivitas algatuse „science4refugees“, mis on ette nähtud varjupaigataotlejatest ja pagulastest teadlastele, et võimaldada teadustaustaga pagulastel ja varjupaigataotlejatel luua sidemeid teadusasutustega, kes on end vabatahtlikult nimetanud pagulassõbralikeks organisatsioonideks.

2015. aastal võeti majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta raames vastu mitmed riigipõhised soovitusel, mis käsitlesid teadusuuringute ja innovatsiooni küsimusi. Kõik Euroopa poolaasta raames esitatud riigiaruanded sisaldasid ulatuslikke analüüse liikmesriikide teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemide kohta, kusjuures selgelt toodi välja peamised teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonna probleemid ning esitati hinnang nende lahendamiseks võetud poliitikameetmetele¹⁰. See võimaldas pidada liikmesriikidega hiljem põhjalikku dialoogi riigiaruannetes sisalduvate teadusuuringuid ja innovatsiooni käsitlevate peatükkide alusel. Välja on töötatud Euroopa teadusruumi tegevuskava aastateks 2015–2020 eesmärgiga hõlbustada ja suurendada liikmesriikide tehtavaid jõupingutusi.

2015. aasta märtsis võeti kasutusele programmi „Horisont 2020“ poliitika toetusvahend kui uus instrument, mis pakub liikmesriikidele ja nimetatud programmiga seotud riikidele praktilist tuge selliste reformide väljatöötamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks, mis suurendavad nende teadusuuringutesse ja innovatsiooni tehtavate investeringute ning teadusuuringute ja innovatsiooniga seotud poliitika ja süsteemide kvaliteeti. Sellised reformid puudutavad näiteks tugevamate ja põhjalikumate seoste stimuleerimist teadustegevuse ja äritegevuse vahel või avalik-õiguslikele teadusasutustele tulemuspõhise rahastamise võimaldamist.

Poliitika toetusvahend pakub liikmesriikidele ja programmiga liitunud riikidele juurdepääsu sõltumatule kõrgetasemelisele oskusteabele ning sõltumatutele ja kõrgetasemelistele analüüsile sellise suure hulga teenuste valiku kaudu nagu riiklike teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemide vastastikune hindamine, toetus konkreetsetele reformidele või

⁹ Rahvusvahelise teaduse ja tehnika alase koostöö strateegiline foorum.

¹⁰ Vt Euroopa poolaastat käsitlevaid osi veebisaidil <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/country-analysis>.

projektipõhine vastastikune õppimine. Peale selle pakub poliitika toetusvahend teadmuskeskust oma veebisaidi <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en> kaudu.

Programmi „Horisont 2020“ poliitika toetusvahend kujutab endast nõudluspõhist vahendit, mis vastab riigi ametiasutuste vabatahtlikult esitatud taotlustele. 2015. aastal viidi läbi kolm poliitika toetusvahendiga seotud katseprojekti: Bulgaaria teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemi vastastikune hindamine,¹¹ Ungari teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemi vastastikune eelhindamine¹² ning vastastikune õppimine ärivaldkonna teadusuuringutesse ja innovatsiooni tehtavate investeeringute edendamise poliitika teemal. 2015. aastal alustati mitmesuguste muude meetmetega, s.t viidi läbi Ungari ja Moldova riiklike teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemide vastastikused hindamised; anti eritoetust Maltale riigi teadusuuringute ja innovatsiooni strateegia jälgimiseks; õpiti vastastikku ärivaldkonna teadusuuringute ja innovatsiooni toetuste järelhindamise, teadusuuringute ja innovatsiooni maksusoodustuste ning keeruliste avaliku ja erasektori partnerluse programmide teemal. Sellise tegevuse tulemused peaksid ilmema 2016. aasta aprillist septembrini. Peale selle kavatakse poliitika toetusvahendi raames käivitada hulgaliselt meetmeid 2016. aastal.

Lisaks püüti tugevdada teadusuuringutesse ja innovatsiooni tehtavate investeeringute mõju hindamise meetodeid ELi ja riiklikul tasandil. Selleks parandati muu hulgas praeguseid makromajanduslikke mudeleid, et nende abil oleks võimalik realistlikumalt hinnata seda, kuidas teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamine mõjutab majanduskasvu ja ühiskondlikku arengut.

4. PROGRAMMI „HORISONT 2020“ RAKENDAMINE

Programm „Horisont 2020“ on selle tööprogrammide kaudu kooskõlastatud komisjoni tegevuskavaga. Keerulist poliitilist ja majanduslikku tausta silmas pidades on veelgi olulisem maksimeerida raamprogrammi antav panus, et saavutada president Junckeri prioriteedid, eelkõige digitaalne ühtne turg, energialiit, ringmajandus, käivitada Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond (EFIS) ja tugevdada Euroopa positsiooni maailmas. Samuti aitab programmi „Horisont 2020“ rakendamine kaasa volinik Moedase tegevuskava täitmisele.

Esimeste projektikonkursside käigus saadud õppetunnid olid olulise tähtsusega 2015. aastal käivitatud 16 miljardi suuruse koguinvesteeringuga ja aastaid 2016–2017 hõlmava tööprogrammi ettevalmistamiseks.

25. septembril 2015. aastal avas komisjon veebipõhise küsitluse eesmärgiga koguda sidusrühmade arvamusi programmiga „Horisont 2020“ seotud lihtsustamismeetmete mõju kohta ning küsida uusi ideid tulevaseks lihtsustamiseks. Küsitluse käigus leidis kinnitust tõsiasi, et märkimisväärne osa kasutajatest on rahul programmi „Horisont 2020“ puhul kasutusele võetud lihtsustamismeetmetega.

Kuigi programmi „Horisont 2020“ tööprogramm hõlmab enamikku programmi alusel kättesaadavast rahastamisest, täiendavad seda Euroopa Teadusnõukogu, Euratomi ja Teadusuuringute Ühiskeskuse eraldi tööprogrammid ning samuti Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) strateegiline innovatsioonikava.

EIT eelarve aastateks 2014–2020 on 2,38 miljardit eurot vastavalt programmi „Horisont 2020“ raamprogrammile. 2015. aastal on EIT teadmis- ja innovaatikakogukondade esimene laine – nimelt EIT Digital, Climate-KIC ja KIC InnoEnergy – jõudsalt kasvanud nii eelarve, meetmete hulga kui ka tulemuste mõttes, samas

¹¹ <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/library/horizon-2020-policy-support-facility-peer-review-bulgarian-research-and-innovation-system>.

¹² <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/library/horizon-2020-policy-support-facility-pre-peer-review-hungarian-research-and-innovation>.

kui teadmis- ja innovaatikakogukondade teine laine – nimelt EIT Health ja EIT Raw Materials – on alles käivitusfaasis.

Jätkuvalt edendati sünergiat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega. Aastaid 2016–2017 hõlmava tööprogrammi raames kutsutakse taotlejaid määrama kindlaks oma liikmesriigi või piirkonna arukad spetsialiseerumisvaldkonnad ning uurima võimalusi sünergia loomiseks asjaomaste korraldusasutuste vahel, kes vastutavad Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide eest nendel territooriumidel¹³. VKEdele mõeldud vahendi raames pakutakse alates 2016. aastast kvaliteedimärgist künnisest ülespoole jäänud, kuid mitterahastatud ettepanekutele. Kvaliteedimärgis võimaldab riikidel/piirkondadel tunnustada programmi „Horisont 2020“ raames esitatud paljutöötavate ettepanekute kvaliteeti ning edendada nende juurdepääsu sellistele eri rahastamisallikatele nagu Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid ning muud riiklikud või piirkondlikud investeerimisprogrammid. Seda meedet täiendab piirkondadele/riikidele suunatud nn mobiliseerimiskampaania, millega soovitakse kaasata VKEdele mõeldud vahendi kasutajasõbralikud rahastamiskavad nende Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide tegevuskavade rakendamise raames.

Viimase tööprogrammi tsükliga seotud strateegilise programmitöö esimesed sammud astuti sellega, et uuendati programmi „Horisont 2020“ nõuanderühmade koosseisu ja teostati visiooniuuringuid.

4.1. Reageerimine projektikonkurssidele

2015. aasta lõpuks oli lõpule viidud ligikaudu 200 programmi „Horisont 2020“ projektikonkurssi, mille raames esitati 84 793 projekti. Heaks kiideti 7 121 projekti ning nende projektidega seoses taotleti ELi toetust summas 14,18 miljardit eurot. Ainuüksi 2015. aastal allkirjastati kokku 5 234 toetuslepingut, millega seotud ELi rahaline panus oli 9,2 miljardit eurot.

Erasektori osalus projektikonkurssides on alates programmi algusest kuni aruandeaasta lõpuni olnud 32,2 %. 2. ja 3. sambas, välja arvatud „Riskikapitali kättesaadavus“, on 42,17 % kõigist abisaajatest allkirjastatud toetuslepingute puhul pärit tööstusvaldkonnast.

Peale selle käivitati 2015. aasta jaanuaris kiirendatud innovatsiooni vahendi raames uus 200 miljonit eurot hõlmav katsealgatus, mille peamine eesmärk on edendada innovatsiooni, vähendades innovaatiliste ideede turule toomiseks kuluvat aega. Saadud 498 projektist rahastati 31 projekti enam kui 68 miljoni euroga. Peaaegu pooled projektis osalenud olid VKEd.

4.2. Programmi „Horisont 2020“ peamised tunnused

Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad

Erieesmärgile „Juhtpositsioon progressi võimaldava ja tööstusliku tehnoloogia vallas“ ja prioriteedile „Ühiskondlikud väljakutsed“ aastateks 2014–2015 ette nähtud kogueelarvest eraldati VKEdele 23 % (1,7 miljardit eurot).

Kuna EFSI rakendas kiiresti InnovFin VKEde garantiitoote, oli 2015. aasta lõpuks täidetud peaaegu 45 % eesmärgist, mis seati seoses innovatiivsete VKEde ja väikeste keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate juurdepääsuga laenu rahastamisele, kusjuures turul oli kättesaadav vähemalt 4 miljardi euro ulatuses laenusid.

Sotsiaal- ja humanitaarteaduste valdkond

2015. aastal suurendati jõupingutusi eesmärgiga tugevdada projektikonkursside valdkondadevahelist mõõdet, pöörates erilist tähelepanu teadusuuringutele sotsiaal- ja

¹³ http://ec.europa.eu/regional_policy/indexes/in_your_country_en.cfm.

humanitaarteaduste valdkonnas. 2015. aastal oli sotsiaal- ja humanitaarteaduste valdkonna seisukohast olulisi teemasid 81 ning nimetatud valdkond moodustab teadusuuringute lahutamatu osa. Peale selle osalesid sotsiaal- ja humanitaarteaduste valdkonna eksperdid vastavates hindamisrühmades ning ekspertidele ja moderaatoritele anti eesmärgipärased juhised.

Lisaks oli sotsiaal- ja humanitaarteaduste valdkonnal oluline roll seoses ühiskondliku väljakutsega nr 6 „Euroopa muutuv maailmas: kaasav, innovatiivne ja kaasa mõtlev ühiskond“, mille puhul sotsiaal- ja humanitaarvaldkonnaga seotud teemad moodustasid 80 %.

Soolise võrdõiguslikkuse küsimus

Jätkati tööd soolise võrdõiguslikkuse küsimuse paremaks integreerimiseks programmi „Horisont 2020“ ning aastaid 2016–2017 hõlmava tööprogrammiga parandati soolise võrdõiguslikkuse küsimuse nähtavust mitte ainult kvantitatiivses, vaid ka kvalitatiivses mõttes. Soolise võrdõiguslikkuse küsimusel on nüüd oma leht programmi „Horisont 2020“ veebisaidil¹⁴ ning on tehtud suuremaid jõupingutusi soolise võrdõiguslikkuse järgimiseks. Lisaks oli peaaegu 40 % 2015. aastal palgatud programmi „Horisont 2020“ eksperthindajaid naissoost.

Kliimameetmed ja jätkusuutlik areng

Jätkub kliimameetmete ja jätkusuutliku arengu kulutuste jälgimine kogu programmi „Horisont 2020“ ulatuses, kusjuures programmi käsitlevas määruses on sätestatud vastavateks kulueesmärkideks 35 % ja 60 %.

2014. aasta lõppnäitajatest ilmneb, et neid eesmärke programmi „Horisont 2020“ esimesel aastal ei täidetud. Programmi „Horisont 2020“ rakendamise eest vastutavad peadirektoraadid on seetõttu kokku leppinud meetmekogumis, millega soovitakse edendada kliimameetmete ja jätkusuutliku arengu süvalaiendamist, parandada jälgimismeetodit ja suurendada järgnevatel aastatel programmi „Horisont 2020“ raames nende eesmärkide saavutamise toetamiseks tehtavaid investeeringuid. Need 2014. aastal seoses programmiga „Horisont 2020“ täheldatud kulutused (summas 8 317 miljonit eurot) on 24 % ulatuses suunatud kliimameetmetele ja 46 % ulatuses jätkusuutlikule arengule.

Osalemise laiendamine

Lisaks nimetatud poliitika toetusvahendile või kvaliteedimärgisele valiti 2015. aastal välja 31 projekti *teaming*-vahendi (koostöövahendi) raames eesmärgiga parandada teadusuuringute läbiviimist ja suurendada investeeringuid riikides, kus teadusuuringute tipptase on madalam. Igale projektile anti kuni 500 000 eurot toetust (kokku 14,2 miljonit eurot), et koostada tegevuskavad uutele tipptasemekeskustele või ajakohastada olemasolevaid keskuseid. Nendes Euroopa osades, kus ei ole teadusuuringute ja innovatsiooni vallas nii hästi läinud, anti 14 ülikoolile, tehnikainstituudile ja eraõiguslikule organisatsioonile kuni 2,5 miljonit eurot ELi toetust asutuse kohta eesmärgiga suurendada nende teadusuuringute alast suutlikkust Euroopa teadusruumi õppetoolide määramise kaudu. Käivitati 66,24 miljoni euro suuruse eelarvega mestimisprojektide konkurss, mille tulemusel rahastati 66 projekti. Lisaks jätkati toetuse pakkumist COSTile (Euroopa teaduse ja tehnika alane koostöö).

Rahvusvaheline koostöö

¹⁴ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/promoting-gender-equality-research-and-innovation>.

Osaliselt seoses mõne sihtotstarbelise rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendi kaotamise, BRICM riikide¹⁵ rahastamistingimuste muutmise ja lõunapoolsetes naaberriikides valitseva ebastabiilse sotsiaal-majandusliku olukorraga vähenes mitteassotsieerunud kolmandate riikide osalus programmis „Horisont 2020“ võrreldes seitsmenda raamprogrammiga poole võrra. Selle tulemusel tunnistatakse rohkem tööprogrammi teemasid eriti asjakohaseks rahvusvahelise koostöö seisukohast. Esimese sammuna sisaldab aastaid 2016–2017 hõlmav tööprogramm umbes 10 % rohkem prioriteetseid teemasid võrreldes aastaid 2014–2015 hõlmanud tööprogrammiga. Peale selle on Hiina, Jaapan, Korea, Mehhiko, Venemaa, Taiwan ja Austraalia ning Kanada ja Brasiilia piirkonnad loonud kaasrahastamismehhanismid selleks, et rahastada nende teadlaste osalemist programmi „Horisont 2020“ projektides. Selle järsu languse muutmiseks tuleb võtta täiendavaid meetmeid, näiteks meie naabruses.

Teabevahetust ja sihtotstarbelisi partnerlussuhteid tõhustati eelkõige kampaania „Horisont 2020 – avatud maailmale“ kaudu, mis keskendus ELi teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonna teadmiste edendamisele, ning algatuse „Sihtkoht Euroopa“ ürituste kaudu, millega edendati teadlaste karjäärivõimalusi Euroopas, ning samuti Euroopa arenguaasta ulatuslikku kampaaniasse panustamise kaudu.

2015. aasta jooksul ühines programmiga „Horisont 2020“ Ukraina ning allkirjastati alates 1. jaanuarist 2016 kohaldatav assotsieerumisleping Tuneesiaga.

5. SEITSMES RAAMPROGRAMM

2015. aasta novembris avaldati sõltumatu kõrgetasemelise eksperdirühma aruanne, milles hinnati ELi teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja tutvustamistegevuse seitsmendat raamprogrammi¹⁶.

Kõrgetasemeline eksperdirühm vaatas üle kõigi seitsmendast raamprogrammist aastatel 2007–2013 rahastatud meetmete mõju ja nende abil saavutatu. Kuigi peamiselt keskenduti aruandes seitsmenda raamprogrammi hindamisele, sisaldab see ka soovitusi seoses programmiga „Horisont 2020“.

Komisjon väljastas vastusena kõrgetasemelise eksperdirühma aruandele 19. jaanuaril 2016. aastal teatise,¹⁷ kus ta väljendas heameelt kõrgetasemelise eksperdirühma soovitude üle. Paljusid neist oli juba arvesse võetud programmi „Horisont 2020“ aastaid 2016–2017 hõlmavas tööprogrammis ning neid kasutatakse sillana programmi „Horisont 2020“ vahehindamisel, mis peaks toimuma enne 2017. aasta lõppu.

6. TEADUSUURINGUTE ÜHISKESKUS (JRC)

2015. aastal oli Teadusuuringute Ühiskeskuse tööprogramm täiel määral kooskõlas komisjoni prioriteetidega ja toetas neid. Teadusuuringute Ühiskeskuse peamised meetmed aitasid kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele: töökohtade loomine ning majanduskasvu ja investeeringute edendamine; vastupidav energialiit ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika ning vastupanuvõime katastroofide suhtes; süvendatud ja õiglasem siseturg tugevama tööstusbaasiga; süvendatud ja õiglasem majandus- ja rahaliit; Euroopa rände tegevuskava ning tuumaohutus ja -julgeolek (Euratori programm). Toetatud on komisjoni jõupingutusi seoses parema õigusloome tegevuskavaga ning mõjuhindamise alast tegevust, pakkudes parema õigusloome töövahendeid ning abistades poliitikat kujundavaid peadirektoraate mõjuhinnangute, hindamiste ja toimivuskontrollide teostamisel. Teadusuuringute Ühiskeskus jätkas oma olemasolevate pikaajaliste kohustuste täitmist,

¹⁵ Brasiilia, Venemaa, India, Hiina ja Mehhiko.

¹⁶ https://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/fp7_final_evaluation_expert_group_report.pdf.

¹⁷ 19. jaanuari 2016. aasta teatis COM(2016) 5 final.

näiteks standardite arendamist, parandades samal ajal ka oma teadmisi sellistes valdkondades nagu ennetamine, tuleviku-uuringud ja käitumisteadused. Oma eesmärkide täitmiseks tegi Teadusuuringute Ühiskeskus tihedat koostööd liikmesriikidega,¹⁸ akadeemiliste ja teadusringkondadega ning samuti mitmesuguste rahvusvaheliste partneritega¹⁹.

7. TEABEVAHETUS, TULEMUSTE KASUTAMINE JA LEVITAMINE

Teadusuuringute ja innovatsiooni projektide raames saadud tulemuste levitamine ja kasutamine, ELi rahastamise toimimise hindamine ning ka teabevahetus on programmi „Horisont 2020“ oluline ja lahutamatu osa. 2015. aastal eraldati sellisele tegevusele 7,45 miljonit eurot, sealhulgas ühenduse teadus- ja arendustegevuse teabeteenistuse (CORDIS) teenuste osutamisele. Teabeteenistus kujutab endast Euroopa Komisjoni peamist avalikku hoidlat ja portaali, mille eesmärk on levitada teavet kõigi ELi rahastatud teadusuuringute projektide ja nende tulemuste kohta. Komisjon rakendab meetmeid läbi konkreetsete projektikonkursside, kooskõlastamis- ja toetustegevuse ning riigihangete kaudu, et pakkuda sihtotstarbelist abi projektidele ja konsortsiumidele, et optimeerida tulemuste kasutamist ja levitamist.

Toetatud tegevuse abil tuleb arendada ja rakendada laiaulatuslikku tulemuste levitamise kava, et tagada nende maksimaalne mõju. Teiseks peavad abisaajad programmi „Horisont 2020“ avatud juurdepääsu poliitikat järgides tagama, et programmist saadud vahendite toel koostatud ja vastastikuse hindamise läbinud teadusartiklid salvestatakse andmehoidlates ja neile tagatakse kasutajate jaoks avalik, s.t tasuta veebipõhine juurdepääs. Samuti peavad abisaajad püüdma samal ajal salvestada teadusuuringute andmeid, mis on vajalikud teadusartiklites esitatud tulemuste kontrollimiseks. Kolmandaks soovitakse avatud teadusandmete katseprojektiga, mis käivitati aastaid 2014–2015 hõlmava tööprogrammi raames, parandada ja maksimeerida juurdepääsu projekti käigus loodud teadusandmetele ja nende andmete taaskasutamist. Allkirjastatud toetuslepingute põhjal osales 2015. aasta lõpuks katseprojekti peamistes valdkondades 64,4 % projektidest. Kõnealuse katseprojekti puhul, mis on seotud programmi „Horisont 2020“ valitud valdkondadega, saavutati edu teadusartiklitele ja -andmetele avatud juurdepääsu edasisel parandamisel alates 2017. aastast muutub avatud juurdepääs tööprogrammides reeglilik.

Strateegilise programmitöö- ja poliitikatsükli jälgimise ja hindamise tähtsust on suurendatud parema õigusloome paketi vastuvõtmisega.

8. VÄLJAVAATED 2016. AASTAKS

2016. aastal soovitakse jätkuvalt tegeleda poliitiliste eelisvaldkondadega ja kiireloomulist lahendamist vajavate probleemidega, millega Euroopa praegu silmitsi seisab.

Kooskõlas uue komisjoni töökavaga panustatakse aastaid 2016–2017 hõlmavas tööprogrammis töökohtade, majanduskasvu ja investeringute paketi elluviimisse, millega aidatakse tugevdada Euroopa globaalset konkurentsivõimet, luua uusi ja jätkusuutlikke töökohti ning edendada majanduskasvu.

VKEde jaoks ette nähtud rahastamisvahendi eelarvet suurendatakse 50 %, kusjuures aastateks 2016–2017 on eelarve 750 miljonit eurot. InnovFin'i finantsinstrumentide kaudu tehtavad täiendavad investeringud, mis on suunatud eelkõige VKEdele, aitavad muuta kättesaadavamaks suuremaid laenusummasid ja omakapitali investeerimise tooteid ning hõlbustavad teadusuuringute ja innovatsiooni toetamist, võimaldavad tugevdada riskikapitali ja laiendada omakapitali, suurendada äriinglite, ühisrahastamisplatvormide ja filantroopiliste

¹⁸ <https://ec.europa.eu/jrc/en/working-with-us/collaboration-member-states>.

¹⁹ <https://ec.europa.eu/jrc/en/working-with-us/international-cooperation>.

sihtasutuste kaasatust teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamisse ning suurendada investeringuid tehnosiirdesse. Jätkatakse sünergia edendamist Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondiga (EFSI) ning ka Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega.

Tehti algust „Horisont 2020“ strateegilise programmitöö viimase tööprogrammi tsükliga, millega sillutatakse teed selleks, et hõlmata – koos eriprogrammis määratletud valdkondadega, mis vajavad veel käsitlemist – uusi esilekerkivaid prioriteete ja väljakutseid, mis tulenevad teadusuuringute ja innovatsiooni suundumuste pidevalt arenevast laadist, või selliseid uusi väljakutseid ja poliitilisi tegureid nagu rändeküsimused, julgeolek, füüsilise ja digitaalse maailma koostoimimine, energiaprobleemid ja võitlus kliimamuutuste vastu, terviseohud, nt Zika viirus, ning üldine prioriteet tagada innovatsiooni+.

Programmi „Horisont 2020“ vahehindamine peaks lõpule viidama 2017. aasta suve lõpuks. Erinevate konsultatsioonide abil määratletud eelisvaldkondade ja programmi „Horisont 2020“ vahehindamise tulemusel tehtud soovitude alusel loodab komisjon koostada aastaid 2018–2020 hõlmava tööprogrammi 2017. aasta esimese kolme kvartali jooksul ning projektikonkursid loodetakse vastu võtta ja avaldada mitte varem kui 2017. aasta sügisel.

Pärast seitsmenda raamprogrammi järeelhindamisaruande avaldamist võttis komisjon endale juba järgmised kohustused: rakendada uus strateegiline eesmärk programmi „Horisont 2020“ puhul, et võimalikult suurendada selle panust avatud innovatsiooni, avatud teaduse ja maailmale avatuse saavutamisse; maksimeerida sünergia teaduse ja innovatsiooni vahel ühiskondlike probleemide lahendamise prioriteetsete teemade valdkonnas, samuti uute ja tekkivate digitaalsete ja progressi võimaldavate tehnoloogiate ja taristute alal; uurida vajadust Euroopa Innovatsiooni Nõukogu järele, kes võiks hoogustada innovatsiooni ja tõhustada olemasolevaid vahendeid, samuti sellise nõukogu tegevuse teostatavust; hinnata ühiseid tehnoloogiaalgatusi, sealhulgas nende avatust, läbipaistvust ja tõhusust; hõlbustada Euroopa ühiste huvide seisukohast tähtsate projektide väljatöötamist, millega saaks edendada teadustulemuste laialdast kasutuselevõttu väljakujunenud tehnoloogiate kujul.

2016. aastal kavatakse võtta hulgaliselt poliitikameetmeid teadusuuringuid ja innovatsiooni käsitleva komisjoni kolme strateegilise prioriteedi raames. Avatud innovatsiooni käsitleva eesmärgi osana ja peamise eesmärgi raames, milleks on suurendada Euroopa suutlikkust tekitada ja suurendada läbimurdelist innovatsiooni, oli ajavahemikul 16. veebruarist 2016 kuni 29. aprillini 2016 avatud ideede projektikonkurss Euroopa Innovatsiooni Nõukogu loomiseks.

Komisjon soovib täiel määral võtta kasutusele kõik tema käsutuses olevad vahendid selleks, et tõhusamalt aru anda ja edastada teavet teadusuuringute ja innovatsiooniga seotud tulemuste ja mõju kohta ning peab esmatähtsaks arendada Euroopa teaduspilve ning samuti parandada avatud juurdepääsu teadusuuringute tulemustele ja nende aluseks olevatele andmetele, pakkudes sel viisil avatud teadust.

Muidugi on endiselt oluline ka avatus maailmale. Kokkulepped, millega programmiga „Horisont 2020“ ühinesid Gruusia ja Armeenia, allkirjastati vastavalt 2016. aasta aprillis ja mais. Rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegia rakendamist käsitlev teine aruanne avaldatakse septembris. 2016. aasta lõpuks moodustatakse rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegilise arendamise toetuseks teenuste süsteem. Teadusuuringute ja innovatsiooni alane rahvusvaheline koostöö on soovituslik vahend ja mehhanism, mis aitab parandada suhteid oluliste riikide ja piirkondadega²⁰, et rajada sildu konfliktide ajal,

²⁰ COM(2012)497 teatist „ELis tehtava rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö parandamine ja keskendamine: strateegiline lähenemisviis“

ennetada kriise, mõista paremini keerukaid küsimusi ja töötada välja ühiseid tegutsemisviise meie planeedi heaks majandamiseks. Teadusuuringute ja innovatsiooni alase rahvusvahelise koostöö heaks näiteks on edulood, nagu Euroopa Tuumauuringute Organisatsioon (CERN), mis on eeskujuks samasuguste eesmärkidega piirkondadele, näiteks Kesk-Idale, kus praegu Jordaanias ehitatakse tipptasemel rahvusvahelist teadusuuringute ja tehnikakeskust SESAME (Synchrotron-light for Experimental Science and Applications in the Middle East ehk sünkrotron-valgusallikas eksperimentaalteaduse ja rakenduste jaoks Lähis-Idas) Euroopa Liidu ja UNESCO tulevikku suunatud edukas koostöös. Horisont 2020 viis praegust naaberriiki toetavad Euroopa naabruspoliitikat.